

Bepaal eerst doel nieuwe investeringsinstelling

Het Instituut voor Publieke Economie heeft de toegevoegde waarde van een nieuwe investeringsinstelling onderzocht. Dit position paper geeft een samenvatting van dit onderzoek. Het achterliggende onderzoek is vanaf maandag 2 februari [via deze link](#) te vinden.

Wij verkenden de toegevoegde waarde van een nieuwe investeringsinstelling

Een nieuwe investeringsinstelling wordt voorgesteld als oplossing voor diverse problemen. Onder de pleitbezorgers bevindt zich meer oud-ASML-topman Peter Wennink (2025) en ook het coalitieakkoord D66, VVD en CDA pleit voor zo'n instituut, dat uiteenlopende problemen zou kunnen tegengaan.¹ De nieuwe instelling moet coördinatiefalen tegengaan, het financieringsgat voor start- en scale-ups dichten, makkelijker Europees geld aantrekken, het versnipperde financieringslandschap stroomlijnen én overheidsinvesteringen stimuleren. Tegelijkertijd moet de instelling een marktconform rendement behalen en privaat kapitaal aantrekken.²

Wij introduceren een afwegingskader om te beoordelen of een nieuwe investeringsinstelling de genoemde problemen kan tegengaan. Het kader bestaat uit drie vragen: (1) is Nederland vatbaar voor het betreffende probleem, (2) is een investeringsbank van toegevoegde waarde ten opzichte van het huidige instrumentarium en (3) welke vormgeving (publiek/privaat) van de investeringsinstelling is het meest effectief om problemen aan te pakken?

Het kader wijst uit dat bij de meeste problemen onduidelijk is of een nieuwe investeringsinstelling van toegevoegde waarde is

De uitkomsten van het afwegingskader verschillen per probleem. Voor sommige problemen wijst het kader op weinig toegevoegde waarde van een nieuwe investeringsinstelling, terwijl zo'n instelling voor andere problemen mogelijk wel een oplossing biedt. In meerdere gevallen is de beschikbare informatie onvoldoende om een definitieve conclusie te trekken.

1. **Financieringsgat start- en scale-ups.** Wij zien weinig bewijs voor een financieringsgat. En als dit gat er al is, heeft Nederland al veel instrumenten om het te dichten, zoals Invest-NL.
2. **Versnippering.** Het financieringsinstrumentarium is versnipperd. Of samenvoeging voordelen oplevert, hangt af van welke instrumenten worden samengevoegd. Momenteel circuleren hierover verschillende ideeën in politiek en beleid, wat een oordeel over de toegevoegde waarde van een investeringsinstelling lastig maakt.
3. **Coördinatiefalen.** Nederland is vatbaar voor coördinatiefalen in de energietransitie. De overheid slaagt er niet in om dit met het huidige instrumentarium effectief te bestrijden. Bij het oplossen van dit probleem kan een investeringsinstelling helpen.
4. **Achterblijven van overheidsinvesteringen.** Overheidsinvesteringen blijven

¹ Wennink (2025). *De Route naar Toekomstige Welvaart*; Kremers et al. (2025). *Nederland heeft (urgent) een nationale investeringsbank nodig*; Tweede Kamer (2025). *Aan de slag – Coalitieakkoord 2026–2030*

² Wennink (2025). *De Route naar Toekomstige Welvaart*

momenteel achter, maar het is onduidelijk of een investeringsinstelling hier een oplossing voor biedt. Mogelijk is het beter om binnen de huidige kaders verbetering te zoeken.

5. **Mislopen van Europese financiering.** Nederland is vatbaar voor dit probleem. Maar het is onduidelijk of een nieuwe investeringsinstelling daadwerkelijk aanspraak zou maken op de Europese financieringen waar de Nederlandse economie de meeste behoefte aan heeft. En of dit probleem door Invest-NL niet al (grotendeels) is opgelost.

Tabel 1: uitkomsten afwegingskader

	Vatbaar voor probleem?	Investeringsinstelling toevoeging op huidige instrumentarium?	Publieke of private vormgeving het meest effectief?
Financieringsgat start- en scale-ups	✗ Nee	✗ Nee	Beide
Versnippering	✓ Ja	? Mogelijk wel, maar voordelen afhankelijk van variant	Afhankelijk van wat wordt samengevoegd
Coördinatiefalen energietransitie	✓ Ja	? Mogelijk wel, want het huidige instrumentarium is vatbaar voor overheidsfalen	Onduidelijk
Achterblijvende overheidsinvesteringen	✓ Ja	? Mogelijk niet, want aanpassingen in begrotings-systeematiek ook mogelijk	Afhankelijk van hoe CBS/Eurostat instelling definiëren
Mislopen Europese financiering	✓ Ja	? Mogelijk niet, want Invest-NL heeft probleem mogelijk (grotendeels) opgelost	Afhankelijk van eisen van Europese fondsen

Wij hebben drie aanbevelingen:

Aanbeveling 1: Neem de kennislacunes in het afwegingskader weg. Het afwegingskader kan niet voor elk probleem volledig worden afgelopen. Voor de meeste problemen kan dan ook nog niet vastgesteld worden of een investeringsinstelling van toegevoegde waarde zou zijn. Ook is in de meeste gevallen nog onduidelijk of een publieke of private vorm het meest effectief zou zijn.

Aanbeveling 2: Onderzoek eerst of problemen niet al aangepakt (kunnen) worden door Invest-NL. Deze nog jonge organisatie heeft een breed mandaat en kan waarschijnlijk, zover ze dat niet al doet, veel van de genoemde problemen bestrijden. Zo verstrekt Invest-NL financiering aan start- en scale-ups³ en kan het een rol spelen in het tegengaan van versnippering van het instrumentarium. Zo worden Invest-NL en Invest International momenteel samengevoegd.⁴ Ook behoort de energietransitie tot de focusgebieden van

³ Ministerie van Economische Zaken (2025). *Project Figaro (verkenning integratie Invest International en Invest-NL)*

⁴ Ministerie van Financiën (2025). *Stand van zaken integratie Invest-NL en Invest International en nationale investeringsinstelling* (Kamerstuk 35123, nr. 47).

Invest-NL⁵, waardoor zij een rol zou kunnen spelen in het verhelpen van coördinatiefalen. Tot slot heeft Invest-NL nauwe banden met de Europese Investeringsbank en het Europese Investeringsfonds. Europese samenwerking bewerkstelligen was een belangrijke reden om Invest-NL op te richten.⁶

Aanbeveling 3: Kies het doel van de investeringsinstelling en stem vorm en budget daarop af. Zodra duidelijk is welk probleem de nieuwe investeringsinstelling kan oplossen, kan de vormgeving daarop worden afgestemd. Zo moet worden besloten wat de afstand van de organisatie tot de overheid is en hoeveel startkapitaal de organisatie krijgt. Wij zien dat de huidige berekeningen, gebaseerd op vergelijkingen met Franse en Duitse investeringsinstellingen, het benodigde kapitaal overschatten (box 1). Tot slot kan, gezien de onduidelijkheid over de effectiviteit van de instelling, ook besloten worden tot een stapsgewijze uitbreiding van beschikbare middelen, terwijl gemonitord wordt of dit geld effectief wordt besteed.

⁵ Dialogic (2022). *Eindrapport tussentijdse evaluatie Invest-NL*

⁶ Ministerie van Economische Zaken (2025). *Project Figaro (verkenning integratie Invest International en Invest-NL)*; Dialogic (2022). *Eindrapport tussentijdse evaluatie Invest-NL*

Box 1: Benodigd startkapitaal

Het optimale startkapitaal voor de investeringsinstelling hangt af van de achterliggende doelen. Stel dat de investeringsinstelling enkel de versnippering moet tegengaan. Dan kost het proces van samenvoegen tijdelijk geld, maar kan dit volgens Wyman (2016) op langere termijn geld opleveren.⁷ De nieuwe investeringsinstelling zou dan geen intensivering zijn maar een bezuiniging. Maar als de instelling (ook) andere problemen moet tegengaan, is een inschatting nodig van hoeveel startkapitaal hiervoor nodig is.

Pleitbezorgers kijken voor het benodigde startkapitaal naar het buitenland. Veelal wordt verwezen naar het Duitse KfW of het Franse Bpifrance voor een inschatting van het benodigde startkapitaal. Om qua omvang – gemeten als eigen vermogen ten opzichte van bbp – in de buurt te komen van deze instellingen, zou een investeringsinstelling zo’n 10 tot 12 miljard euro aan kapitaal moeten ontvangen.⁸

Maar die berekening gebaseerd op buitenlandse instellingen is een overschatting. Nederland doet namelijk al veel van wat deze buitenlandse instellingen ook doen, maar dan via andere organisaties. Zo biedt Invest-NL in tegenstelling tot KfW en Bpifrance geen garanties aan, maar doet de RVO dat wel.⁹ En waar KfW zich onder meer richt op studieleningen en financiering van woningbouwcorporaties, is dat in Nederland bij respectievelijk DUO en de Bank Nederlandse Gemeenten belegd.¹⁰ Als de juiste instrumenten worden vergeleken met het buitenland, is het benodigde startkapitaal waarschijnlijk lager.

Via een hefboom het startkapitaal van 10 naar 100 miljard euro vergroten is alleen mogelijk als de instelling een private organisatie wordt. Kremers et al. (2025) en Wennink (2025) stellen dat de investeringsinstelling met een publiek startkapitaal van 10 miljard euro in staat zou moeten zijn om 100 miljard euro aan privaat kapitaal te mobiliseren.¹¹ Dit kan door zelf geld te lenen op de kapitaalmarkt, bijvoorbeeld door obligaties uit te geven. Maar dit mogen alleen private instellingen doen.¹²

⁷ Oliver Wyman (2016). *Nederlandse Financieringsinstelling voor Economische Ontwikkeling (NFEO)*

⁸ Kremers et al. (2025). *Nederland heeft (urgent) een nationale investeringsbank nodig*; Wennink (2025). *De Route naar Toekomstige Welvaart*

⁹ PWC (2024). *Perspectief op financiering van transitie, innovatie en het mkb ter versterking van de Nederlandse economie – Verdieping C: Internationale vergelijking NPBI's*

¹⁰ KfW (z.d.) *Focal themes*. Geraadpleegd via: <https://www.kfw.de/About-KfW/F%C3%B6rderungsauftrag-und-Geschichte/Geschichte-der-KfW/KfW-Themen/>

¹¹ Kremers et al. (2025). *Nederland heeft (urgent) een nationale investeringsbank nodig*; Wennink (2025). *De Route naar Toekomstige Welvaart*

¹² Ministerie van Financiën (2025). *Stand van zaken integratie Invest-NL en Invest International en nationale investeringsinstelling* (Kamerstuk 35123, nr. 47).